

ГЕОТУРИЗМ ПРАКТИКА І ДОСВІД

ЛЬВІВ, 2024

Львівський
національний
університет
імені Івана Франка

GEOTOURISM Practice and Experience

LVIV, 2024

ГЕОТУРИЗМ ПРАКТИКА І ДОСВІД

ЛЬВІВ, 2024

Львівський
національний
університет
імені Івана Франка

GEOTOURISM Practice and Experience

LVIV, 2024

УДК 551:338.48

Геотуризм: практика і досвід. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (25-28 квітня 2024, Львів). – Львів: Каменяр, 2024. — 172 с.

ISBN 978-966-607-462-3

У збірнику матеріалів представлено статті, які висвітлюють сучасний стан та можливості розвитку геотуризму в Україні та Східній Європі. Конференція була проведена 25-28 квітня 2024 року у Львівському національному університеті імені Івана Франка, як продовження національної та міжнародної співпраці, що була започаткована при виконанні спільного польсько-українського проекту «Гео-Карпати — створення польсько-українського туристичного шляху». Матеріали конференції будуть цікаві як для спеціалістів, так і для широкого загалу.

Думки авторів можуть не збігатися з позицією оргкомітету конференції. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей, а також за порушення авторських прав несуть виключно автори публікацій.

Організаційний комітет
конференції:

*Катерина Бурбан, Альбертина Бучинська, Тетяна Дворжак, Юрій Зінько,
Леонід Скакун, Євген Тиханович, Оксана Шевчук.*

Технічний редактор:

Ігор Дикий

ISBN 978-966-607-462-3

© Автори матеріалів конференції, 2024

ВСТУП

Всіма нами очікувана VI науково-практична міжнародна конференція «Геотуризм: практика і досвід» відбувається у нелегкий соціально-економічний період розвитку України. Повномасштабне російське вторгнення повністю змінило країну і людей – в Україні триває війна. Але так само, як у нелегкий пандемічний, а тепер і воєнний період, наша традиційна конференція з геотуризму засвідчила інтерес до проблематики туристичного і рекреаційного використання геологічних ресурсів та геоспадщини.

Зацікавлення участю в конференції виявили науково-освітні, академічні та проєктні заклади й інституції. Серед них: Інститут геологічних наук НАН України, Інститут географії НАН України, Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України, Національний науково-природничий музей НАН України, Державний природознавчий музей НАН України, Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України, Інститут екології Карпат НАН України, а також низка університетів – Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Львівський національний університет ім. Івана Франка, Харківський національний університет імені Василя Каразіна, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Криворізький національний університет, Криворізький державний педагогічний університет, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Чорноморський національний університет ім. Петра Могили та інші. Зростаючу популярність геотуризму засвідчує також участь у конференції Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління, ВСП «Фаховий коледж геологорозвідувальних технологій Київського національного університету імені Тараса Шевченка», ВСП «Тернопільський фаховий коледж ТНТУ ім. І. Пулюя» та Ужгородський ліцей ім. Дойко Габора.

Значну кількість доповідей представили практики музейної і пошукової справи та природоохоронної діяльності – працівники академічних і університетських природничих музеїв, ДУ «Музей коштовного і декоративного каміння», КЗ ЛОР АДКЗ «Нагуєвичі», Держав-

ний гемологічний центр України, ТОВ «КВАРЦ», ТОВ «Науково-виробниче технічне підприємство ГЕОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ», НПП «Північне Поділля». За доброю традицією цікаві доповіді представили спільноти Geoattractions та Спільнота українських геокешерів. Зарубіжні гості представили досвід розвитку геотуризму в Польщі, Литві, Іспанії і Таджикистані.

Різноманітною є тематика презентованих учасниками матеріалів. З-поміж теоретичних і методичних розробок представлено розуміння геотуризму та його завдань, актуальні проблеми геотуризму в Україні, інформаційний супровід геотуристичних досліджень, інновації в пізнавальних аспектах геомандрівок. Особлива увага акцентована на відновлення геотуризму в повоєнний період та оцінку ризику геосайтів – основних атракцій геологічних мандрівок. На прикладі Польщі розглянута проблематика привабливості об'єктів геоспадщини для туристів.

Очікувано найбільше репрезентованою виявилась секція геотуристичних об'єктів і шляхів, яка налічує приблизно 40 публікацій. Тут представлені детальні дослідження відомих геотуристичних атракцій, таких як Урицькі Скелі, гора Лева у Львові, а також заповідних територій (Національний природний парк «Північне Поділля», Природний заповідник «Горгани», Регіональний ландшафтний парк «Знесіння»). Представлені цікаві результати обстежень привабливих для туристів геолокацій в Українських Карпатах, на Поділлі, Волині, Придніпров'ї, Слобожанщині. Цікавими є геотуристичні пропозиції гірничодобувних підприємств. Обґрунтовуються нові геотуристичні шляхи у природничо цінних регіонах та територіальних громадах. Звернена увага на геотуристичну привабливість фортець та єврейських цвинтарів.

Секція охорони геоспадщини, музеї та geoparki зосередила увагу на літодинамічних та біодеструктивних характеристиках відомих скельних комплексів Українських Карпат, тематичних колекціях музеїв, а також проблемах збереження і музеєфікації геосайтів. Акцент також зроблено на небезпечних геолого-геоморфологічних процесах туристичних дестинацій.

Ще одна важлива секція цьогоорічної геотуристичної конференції пов'язана з освітнім забезпеченням розвитку геотуризму. Розглядаються питання освітньо-професійної програми з геотуризму, роль геотуризму у підготовці фахівців-геологів, а також представлено освітні можливості певних регіонів, навчальних геологічних полігонів та геотуристичних дидактичних маршрутів.

Оргкомітет конференції «Геотуризм: практика і досвід» щиро вдячний усім учасникам за те, що навіть у такий нелегкий для нашої країни час вони продовжують працювати і просувати ідею збереження та використання геоспадщини для туристичних і освітніх цілей. Зараз якраз такий час, коли треба генерувати ідеї і створювати проєкти, які можна буде реалізувати після війни і таким чином підтримати розвиток внутрішнього туризму та економіку регіонів України.

Оргкомітет конференції

ЗМІСТ/CONTENTS

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ГЕОТУРИЗМУ
Theoretical and methodological aspects of geotourism

<i>Оксана Шевчук</i>	6
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ГЕОТУРИСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ	
<i>Олександр Бейдик, Володимир Гетьман, Роман Спиця</i>	8
СУТНІСТЬ, КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАВДАННЯ ГЕОТУРИЗМУ	
<i>Олена Сіренко, Олена Ремезова</i>	9
ГЕОТУРИЗМ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ХОРВАТІЇ	
<i>Raweł Wolniewicz</i>	11
WHICH ELEMENTS OF GEONHERITAGE ARE MOST ATTRACTIVE TO THE PUBLIC? A PRELIMINARY STUDY FROM POLAND	
<i>Володимир Казаков, Вікторія Пацюк</i>	12
ТЕМАТИЧНІ МАРШРУТИ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ РОЗРОБОК КОРИСНИХ КОПАЛИН УКРАЇНИ	
<i>Ольга Ковтонюк, Наталія Погорільчук, Сергій Бортник</i>	14
ОЦІНКА РИЗИКУ ДЕГРАДАЦІЇ ГЕОСАЙТІВ	
<i>Галина Савка, Володимир Шушняк, Іван Сівінський</i>	15
ПОЛЬОВЕ КАРТОГРАФУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ГЕОТУРИЗМУ ЗАСОБАМИ ARCGIS ONLINE	
<i>Юрій Віхоть, Соломія Криль</i>	17
СМАРТФОН ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ ГЕОТУРИСТИЧНИХ ШЛЯХІВ ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ГЕОТУРИЗМУ	
<i>Олег Корецький</i>	21
ГОЛДПЕННІНГ ЯК НОВИЙ ВИД СПОРТУ ТА АКТИВНОГО І ПІЗНАВАЛЬНОГО ГЕОТУРИЗМУ	
ГЕОТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ І ШЛЯХИ Geosites and georoutes	
<i>Юрій Зінько, Марта Мальська, Мирослав Іваник</i>	25
ІСНЮЮЧІ І ПОТЕНЦІЙНІ ГЕОТУРИСТИЧНІ ШЛЯХИ І ПРОДУКТИ ЗАХОДУ УКРАЇНИ	
<i>Йосип Гілецький, Надія Тимофійчук</i>	27
КАРПАТСЬКА ГІРСЬКА КРАЇНА ЯК ОБ'ЄКТ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	
<i>Ігор Попт, Галина Гавришків, Юлія Гаєвська, Петро Мороз</i>	29
КРЕЙДЯНІ І ПАЛЕОЦЕН-ЕОЦЕНОВІ ВІДКЛАДИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ – СВДЧЕННЯ ПАЛЕООКЕАНОЛОГІЧНИХ ПОДІЙ І ОБ'ЄКТИ ГЕОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	
<i>Віталій Кудрик, Тетяна Божук</i>	31
ГЕОТУРИСТИЧНІ ПЕРЛИНИ КОСІВЩИНИ	
<i>Мілена Богданова, Олег Гнилко, Тетяна Божук</i>	34
ГЕОТУРИСТИЧНА МАНДРІВКА ДО КАРПАТСЬКОЇ СЕКВОЇ.	
<i>Віталій Брусак, Роман Гнатюк</i>	37
ПРИРОДНО-ПІЗНАВАЛЬНІ ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ОБ'ЄКТИ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА “ГОРГАНИ”	
<i>Дмитро Попик</i>	39
ГЕОТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ СКИБОВИХ ГОРГАН	
<i>Галина Байрак, Юрій Зінько</i>	41
ТАФОННІ ФОРМИ ЯК ОБ'ЄКТИ ЗАЦІКАВЛЕННЯ НА ГЕОТУРИСТИЧНИХ ЕКСКУРСІЯХ СКЕЛЬНИМИ КОМПЛЕКСАМИ БЕСКИДІВ	
<i>Антоніна Іваніна, Галина Гоцанюк, Володимир Лосів</i>	44
ГЕОЛОГІЧНІ ПРИНАДИ ПАРКУ ЗНЕСІННЯ (ЛЬВІВ): ГОРА ЛЕВА	
<i>Антоніна Іваніна, Галина Гоцанюк, Тетяна Сметанюк</i>	46
ПАЛЕОНТОЛОГІЧНІ “РОДЗИНКИ” ПАРКУ ЗНЕСІННЯ (ЛЬВІВ)	
<i>Надія Кремінь, Петро Волошин, Ганна Бучацька, Іван Книш</i>	49
ГІДРОГЕОЛОГІЧНІ ОБ'ЄКТИ ЗАКАЗНИКА «ЧОРТОВІ СКЕЛІ» ЯК ГЕОТУРИСТИЧНІ ЛОКАЦІЇ	
<i>Галина Занкович, Оксана Кохан, Олександр Вовк, Любомир Савчинський, Зоряна Матвійшин</i>	50
“ЗАЛІЗНЕ ДЖЕРЕЛО” – ХІМІЧНИЙ СКЛАД ВОДИ ТА МОЖЛИВЕ ВИКОРИСТАННЯ	
<i>Петро Волошин, Надія Кремінь, Іван Книш, Валентина Марусяк</i>	52
ОЦІНКА СТАНУ ПОРОДНОГО МАСИВУ «УРИЦЬКІ СКЕЛІ» – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА БЕЗПЕЧНОЇ ГЕОТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>Лариса Генералова, Уляна Борняк, Ігор Лавришин.</i>	53
ГРАВІТИТИ СКЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ «УРИЦЬКІ СКЕЛІ» (УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ).	
<i>Андрій Яцишин, Роман Дмитрук</i>	55
ГЕОТУРИСТИЧНІ АТРАКЦІЇ НАДСЯНСЬКОЇ РІВНИНИ	
GEOTOURISM. PRACTICE AND EXPERIENCE	3

Олександр Бейдик, Роман Спиця, Михайло Шишка УНІКАЛЬНІ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ НПП «ПІВНІЧНЕ ПОДІЛЛЯ»	58
Михайло Шишка ДО ПИТАННЯ ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНИХ ОБ'ЄКТІВ, ЯКІ НЕ МАЮТЬ ПРИРОДООХОРОННОГО СТАТУСУ, АЛЕ ЗНАХОДЯТЬСЯ В МЕЖАХ ДІЯЛЬНОСТІ НПП «ПІВНІЧНЕ ПОДІЛЛЯ»	60
Павло Горішній ПРОПОНОВАНИЙ ГЕОТУРИСТИЧНИЙ МАРШРУТ ПО ПІВНІЧНОМУ ПОДІЛЛІ»	62
Світлана Войтович, Ірина Побережська, Наталія Білик, Ігор Дубровський ВІДСТІЙНИКИ ШАХТНИХ ВОД ЧЕРВОНОГРАДСЬКОГО ГІРНИЧОПРОМИСЛОВОГО РАЙОНУ ЯК ОБ'ЄКТИ АНТРОПОГЕННОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	64
Василь Дяків, Зенон Хевпа ГЕОТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ ТА НАДР СТЕБНИЦЬКОГО РОДОВИЩА КАЛІЙНИХ СОЛЕЙ	66
Тетяна Єрмакова БЕРЕЖАНСЬКЕ ОПІЛЛЯ	68
Ірина Побережська, Уляна Борняк, Світлана Войтович, Ігор Дубровський ГЕОТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЄВРЕЙСЬКОГО ЦВИНТАРЮ ТА МАЦЕВ З КРЕМЕНЕЦЬКИХ КАТАКОМБ (М. КРЕМЕНЕЦЬ, ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ)»	71
Юрій Віхоть, Соломія Кріль ГЕОЛОГІЧНІ АТРАКЦІЇ “ДНА САРМАТСЬКОГО МОРЯ” ЯК ОБ'ЄКТИ ГЕОТУРИЗМУ (ПРИДОРЖНІ СЕЛА АВТОШЛЯХУ СКЛАЛАТ-ГРИМАЙЛІВ, ТЕРНОПІЛЬЩИНА)	73
Наталія Білик, Ірина Побережська, Сергій Мамчур, Дмитро Тарасов, Дмитрій Бірук, Яніна Мізунова ЦЕОЛІТОВА ТА МІДНА МІНЕРАЛІЗАЦІЯ У ВОЛИНСЬКИХ БАЗАЛЬТАХ	77
Наталія Бацевич, Олександр Вовк, Ігор Науко БАЗАЛЬТИ ТРАПОВОЇ ФОРМАЦІЇ ЗАХІДНОЇ ВОЛИНИ З КВАРЦОМ І САМОРОДНОЮ МІДДЮ – НЕОЦЕННИЙ МІНЕРАЛОГО-ПЕТРОГРАФІЧНИЙ ОБ'ЄКТ ГЕОТУРИЗМУ	79
Лев Мончак, Володимир Хомин, Юрій Мончак, Сергій Думенко ГЕОТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ НЕОГЕНОВОГО ВІКУ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	81
Жанна Бучко, Наталія Аніпко МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАРСТОВО-СПЕЛЕОЛОГІЧНИХ ОБ'ЄКТІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ГЕОТУРИЗМУ	83
Наталія Жабіна, Олена Анікеєва ВІДСЛОНЕННЯ РИФОВИХ ВІДКЛАДІВ ВЕРХНЬОЇ ЮРИ У ДОЛИНИ ДНІСТРА (ОКОЛИЦІ С. БУКІВНА)	85
Іван Ковтун МОЖЛИВОСТІ ГЕОТУРИЗМУ В ХОРОШІВСЬКІЙ ГРОМАДІ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ	87
Ігор Касіяник, Любов Касіяник, Ярослав Науко СПРИЙНЯТТЯ ЛОКАЦІЙ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ (НА ПРИКЛАДІ ГЕОТУРИСТИЧНОГО МАРШРУТУ «ІСТОРІЯ КАМ'ЯНЕЦЬКИХ СКЕЛЬ»)	90
Андрій Мартишин УНІКАЛЬНЕ ВІДСЛОНЕННЯ ВІДКЛАДІВ ЕДАКАРІЮ У МІСТІ МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ТА ЙОГО БІОТИЧНЕ УГРУПУВАННЯ	92
Олександр Комлев, Олена Ремезова, Юрій Філоненко, Сергій Жилкін, Маріанна Комлева «ДНІПРОВСЬКІ КРУЧІ»: НАТХНЕННЯ ПОЕТІВ, НАУКОВ І І ТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ	94
Надія Сербулова, Ганна Непєіна РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В НОВООДЕСЬКІЙ МТГ	96
Ірина Остапчук, Олександр Матішук ЧЕРВОНЕ ОЗЕРО КРИВБАСУ – УНІКАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ГЕОЛОГІЧНОЇ ЕКСКУРСІЇ	98
Марія Космачова ГЕОТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ ЗМІЇВЩИНИ (ХАРКІВСЬКА ОБЛАСТЬ): УРОЧИЩЕ КРУЧІ	100
Мирон Ковальчук ФОРТЕЦІ-ЗІРКИ УКРАЇНИ – ПРИВАБЛИВІ ОБ'ЄКТИ ГЕОТУРИЗМУ	102
Наталія Вергельська ТЕРИКОНІ ВУГЛЕВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ГЕОТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ	105
Валентин Прокопець, Ярослава Ющицина УНІКАЛЬНІ ОБ'ЄКТИ ГЕОТУРИЗМУ ТАДЖИЦЬКОЇ ДЕПРЕСІЇ (ПІВДЕННО-ЗАХІДНИЙ ТАДЖИКИСТАН)	108
Тетяна Ціхонь, Альбертина Бучинська ГЕОТУРИСТИЧНА МАНДРІВКА ДО ЕТНИ	110

ОХОРОНА ГЕОСПАДЩИНИ, МУЗЕЇ І ГЕОПАРКИ
Geoconservation, museum and geoparks

<i>Максим Казало</i>	113
ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ГЕОСАЙТІВ	
<i>Лариса Генералова, Галина Байрак</i>	115
ЛІТОДИНАМІЧНІ ЧИННИКИ ЕКЗОГЕННОГО ПРОЦЕСОТВОРЕННЯ НА СКЕЛЯХ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА “ТУСТАНЬ”	
<i>Марина Рагуліна, Уляна Борняк, Олег Орлов, Ігор Лавришин</i>	117
КРИПТОГАМИ СКЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ «УРИЦЬКІ СКЕЛІ»: БІОДЕСТРУКТОРИ ЧИ БІОПРОТЕКТОРИ?	
<i>Володимир Загрійчук</i>	119
КАРСТОВІ ЛІЙКИ, ЯК ПОТЕНЦІЙНІ ОБ’ЄКТИ ГЕОСПАДЩИНИ	
<i>Євген Тиханович, Володимир Біланюк</i>	122
СЕЛЕВІ ПОТОКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПОТЕНЦІЙНОГО БУДІВНИЦТВА ГІРСЬКОЛИЖНОГО КУРОРТУ НА ГІРСЬКОМУ МАСИВІ СВИДОВЦЯ	
<i>Євген Іванов, Володимир Біланюк</i>	124
ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ, МУЗЕЄФІКАЦІЇ І РЕВАЛОРИЗАЦІЇ ІСТОРИЧНИХ ОБ’ЄКТІВ ГІРНИЦТВА В УКРАЇНІ	
<i>Володимир Гриценко</i>	126
ГЕОЛОГІЧНА ПАМ’ЯТКА БЕРНАШІВСЬКИЙ КАР’ЄР РЕКУЛЬТИВОВАНА ГІДРОБУДІВЕЛЬНИКАМИ	
<i>Віра Сурова</i>	128
ВАЖЛИВА ПІЗНАВАЛЬНА РОЛЬ МУЗЕЙНИХ ЗІБРАНЬ МІНЕРАЛІВ УКРАЇНИ В ЕКСПОЗИЦІЯХ НАШОЇ КРАЇНИ	
<i>Галина Анфімова</i>	129
ЗАЛА ЗАГАЛЬНИХ ГЕОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ОБ’ЄКТ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ТА ЕКСКУРСІЙ	
<i>Наталія Гоптарьова, Олександра Палійчук, Ліна Узрак, Христина Галіпчак, Мар’яна Медвідь</i>	132
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ НА БАЗІ ГЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ІФНТУНГ	
<i>Петро Дем’янчук, Йосип Свинко, Богдан Гавришок</i>	134
ТРАВЕРТИНИ (ВАПНЯКОВІ ТУФИ) В КОЛЕКЦІЇ ГЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА	
<i>Ярина Тузьяк, Сергій Ціхонь, Євгеній Шило, Ігор Бубняк, Андрій Бубняк, Марія Олійник</i>	137
СУЧАСНІ ТЕХНІКИ ВІРТУАЛЬНОЇ ПАЛЕОНТОЛОГІЇ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОГО ТУРИЗМУ: ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ	
<i>Микола Павлунь, Лариса Сливко, Андрій Гриник</i>	139
СТОРІНКИ СОЛЬОВОЇ ІСТОРІЇ ЗЕМЛІ В МУЗЕЇ РУДНИХ ФОРМАЦІЙ	
<i>Тетяна Дворжак, Катерина Бурбан, Уляна Борняк, Альбертина Бучинська, Оксана Цільмак</i>	141
АЛЕБАСТРИ У КОЛЕКЦІЇ МІНЕРАЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ ЄВГЕНА ЛАЗАРЕНКА ТА В ГЕОТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТАХ ВІД GEOATTRACTIONS	
<i>Альбертина Бучинська, Конрад Бялас, Ігор Романюк, Лев Попель</i>	143
ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПРОМОЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ ПАМ’ЯТОК РЕГІОНІВ ІСТОРИЧНОГО СОЛЕВИДОБУТКУ БОРИСЛАВА ТА ГМІНИ СЯНОК ЧЕРЕЗ РЕАЛІЗАЦІЮ ПРОЄКТУ “ІСТОРІЯ, ПРИПРАВЛЕНА СІЛЮ”	
ГЕОТУРИЗМ І ОСВІТА	
Geotourism and education	
<i>Юлія Семко, Марія Курило</i>	146
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА “ГЕОТУРИЗМ”, ЇЇ АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ	
<i>Христина Галіпчак, Ліна Узрак, Наталія Гоптарьова, Олександра Палійчук, Тетяна Ліщинська</i>	148
ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ГЕОЛОГІВ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНИХ ГЕОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК	
<i>Hanna Liventseva, Santiago Giralt</i>	150
DESSIMINATION OF GEOLOGICAL KNOWLEDGE AMONG STUDENTS. COMPARISON OF THE EXPERIENCE OF SPAIN AND UKRAINE	
<i>Віталій Харитонов</i>	152
ВІРТУАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ПО МІСЦЯХ ЗНАХІДОК МІНЕРАЛІВ	
<i>Тиберій Дендешій</i>	154
ГЕОТУРИЗМ ЯК НЕТРАДИЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ. МЕТОДИ ТА МОЖЛИВОСТІ НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТТЯ	
<i>Олександр Шваєвський, Андрій Гулянич, Тарас Шваєвський</i>	155
ГЕОТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГРЕБЕНІВСЬКОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОЛІГОНУ (ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСТЬ)	
<i>Тетяна Дворжак, Лариса Генералова, Олексій Дворжак</i>	156
КОМПЛЕКСНИЙ ГЕОТУРИСТИЧНИЙ МАРШРУТ ДО МЕДОВОЇ ПЕЧЕРИ ТА МЕДОВОПЕЧЕРСЬКОГО СТРУМКА (ЛЬВІВ)	
<i>Олександр Бейдик, Олена Худобіна</i>	159
ГЕОЛОГІЧНІ ПАМ’ЯТКИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ В ТАБЛИЦЯХ ШУЛЬГЕ	

centres, inactive underground mines, amber museums, and museums located in the largest cities attracted the most attention.

The study is limited to the territory of Poland, and the use of anonymous mouse clicks limits further discussion of the outcome of this contribution. However, it is likely

that for other central European countries that share the same geological units (e.g., the Alpine orogen of the Carpathians) and comparable geocultural background, similar patterns could be noted, which permits the use of the outcome of the present investigation at international scale.

ТЕМАТИЧНІ МАРШРУТИ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ РОЗРОБОК КОРИСНИХ КОПАЛИН УКРАЇНИ

Володимир Казаков, Вікторія Пацюк

Криворізький державний педагогічний університет, vl.kazakov1970@gmail.com, viktoriia.patsiuk@gmail.com

THEMATIC ROUTES OF THE INDUSTRIAL HERITAGE OF UKRAINIAN MINERAL DEVELOPMENT

Volodymyr Kazakov, Viktoriia Patsiuk

Kryvyi Rih State Pedagogical University, vl.kazakov1970@gmail.com, viktoriia.patsiuk@gmail.com

Mineral deposits are potential centers of tourist activity, as they can be the basis for the development of industrial or mining tourism. Ukraine has a significant resource base of deposits of various minerals that may be of interest to tourists. The article, referring to the experience of the organization of the European Route of Industrial Heritage, proposes the creation of 12 thematic routes of the industrial heritage of minerals in Ukraine. When selecting these routes, it is advisable to focus on historical value, technical achievements, industrial culture, revitalization, tourist, and educational potential.

Геологічна будова України стала передумовою для розробок родовищ різноманітних корисних копалин. У місцях розробок формувалася виробничий переробний комплекс з кар'єрів, відвалів, шахтних провалів, хвостосховищ, дробарних цехів, збагачувальних фабрик, залізниць, робітничих поселень тощо. Коли експлуатація родовища закінчується, всі промислові об'єкти консервуються або ліквідувються, рекультивуються. Закинуті гірничопромислові об'єкти стають елементом історії певної культури і автоматично потрапляють до категорії об'єктів індустриальної спадщини або індустриальної культури.

Таким чином, суто геологічний об'єкт – родовище корисної копалини, дає поштовх до розвитку індустриального туризму. Тому ці два явища стають нерозривними. Індустриальний туризм до гірничих розробок в багатьох джерелах називають гірничим туризмом, що в принципі не підмінює ці поняття [2]. У даному випадку геотуризм має розкривати сутність походження, характер будови та властивості корисних копалин, а індустриальний туризм буде тяжіти до розгляду технічних і техногенних компонентів.

Геологія та індустриальна спадщина тісно пов'язані між собою через важливу роль, яку геологічні утворення та корисні копалини відіграють у розвитку промисловості. Ось деякі аспекти цієї взаємодії: розвідка мінеральних ресурсів; видобуток корисних копалин – індустриальна спадщина часто включає в себе об'єкти промислового видобутку корисних копалин, такі як шахти, кар'єри, нафтові

та газові свердловини; розробка нових технологій досліджень надр; виявлення та збереження індустриальної спадщини на місцях розробок корисних копалин – гірничі пам'ятки, такі як рудники, шахти, кар'єри та інші споруди, часто стають частиною індустриальної спадщини; гірничі спадщина може слугувати об'єктом для туристичних маршрутів та освітніх програм. Туристи можуть дізнатися про геологічну історію регіону, процеси формування корисних копалин та їх використання.

У практиці розбудови індустриального туризму та збереження, таким чином, індустриальної спадщини прикладом може стати діяльність Європейської асоціації маршрутів індустриальної спадщини (ERIH). ERIH фактично забезпечує транснаціональну координацію у цих питаннях, має свій сайт і просуває туристичний продукт з індустриального туризму на ринок Європи. ERIH заохочує та підтримує місцевих діячів, щоб представити промислову історію та місця свого регіону в рамках мереж або маршрутів, розробити туристичні пропозиції та популяризувати їх [1].

Мережа об'єктів туризму індустриальної спадщини в ERIH розглядається через призму: окремий індустриальний об'єкт, тематичний та регіональний маршрути. Маршрути розроблені в рамках однієї країни трактуються як Національні. Маршрути маркуються на місцевості. Регіональні маршрути поєднують ландшафти та місця, які залишили слід у промисловій історії країни. Для туристичного бізнесу товаром є туристичний продукт, тому на ринок краще, щоби надходив вже готовий маршрут.

ERIH розроблена методика розробки регіональних і тематичних маршрутів індустриальної спадщини: мета та завдання, основні особливості маршруту (розмір і структура, тематика об'єктів індустриальної спадщини, перелік і характеристика пам'яток, їх доступність), порядок розробки маршруту (створення робочої групи, вибір тематики та вибір локацій, виготовлення реклами, навчання, запуск туристичного маршруту та обрахунок витрат на ревіталізацію, збереження об'єктів індустриальної спадщини, створення додаткових атракцій), обслуговування маршруту (структура управління, розробка туристичних пакетів, розвиток подій на індустриальних об'єктах, завдання для окремих ділянок маршруту). Фініш – представлення маршруту на веб-сайті ERIH.

Бути на сайті і мапі ERIH і почесно і практично. Тематичні і регіональні маршрути бачать, їх купують або мандрують ними залишаючи гроші. Так працює індустриальний туризм у Європі. Автори статті, починаючи з 2013 року, безпосередньо вивчали це питання під час відвідувань Німеччини, Франції, Польщі, Бельгії, Чехії. Тому кейс цих та інших країн Європи можна повністю перенести на терени України.

Що може геологічна спільнота України запропонувати для ERIH та індустриальному туризму Європи загалом?

Пропонуємо йти шляхом аналогій і виділяти: 1) окремі об'єкти гірничої індустрії, які мають власну тематику відповідно до типології корисних копалин; 2) визначення гірничо-індустриальних кластерів; 3) розробка тематичних маршрутів індустриальної спадщини відповідно до видів корисних копалин; 4) розробка регіональних маршрутів індустриальної спадщини, куди можуть увійти не лише об'єкти гірництва, а для урізноманітнення програм турів і місцеві об'єкти пізнавального туризму. Саме останні й представляють той самий комплексний продукт на туристичний ринок для продажів.

Під тематичними маршрутами індустриальної спадщини корисних копалин України пропонуємо розуміти маршрути, що охоплюють історичні, технічні та культурні об'єкти, пов'язані з видобутком і обробкою корисних копалин. Маршрути розкривають багатство індустриальної спадщини та історії гірничої промисловості України.

Тематичні маршрути індустриальної спадщини розробок корисних копалин України можуть бути класифіковані за різними критеріями, включаючи географічне розташування, тип корисних копалин, історичні аспекти та інші фактори. Науковому това-

риству та Державному агентству розвитку туризму нами пропонуються до розгляду наступні тематичні маршрути на базі основних геолокацій:

1. **Залізний шлях** (Горішні Плавні – Петрове – Кривий Ріг).
2. **Бурштиновий шлях** (Волинська – Рівненська обл.)
3. **Нафтовий шлях** (Передкарпаття).
4. **Сольовий шлях** (Дрогобич – Калуш – Солотвине).
5. **Буровугільний шлях** (Ватутіне – Олександрія).
6. **Урановий шлях** (Смоліне – Кропивницький – Жовті Води – Терни – Кам'янське).
7. **Гранітний шлях** (Правобережне Придніпров'я).
8. **Карбоновий шлях** (Червоноград – Сокаль; Західний Донбас).
9. **Титановий шлях** (Вільногірськ – Іршава).
10. **Шлях сірки** (Львівщина: Яворів – Новий Розділ).
11. **Марганцевий шлях** (Покров – Марганець).
12. **Базальтовий шлях** (Рівненщина – Закарпаття).

До спільних і визначальних характеристик тематичних маршрутів індустриальної спадщини корисних копалин можна віднести наступні: 1) *історична цінність* – туристичні маршрути мають відображати історію видобутку корисних копалин в різних епохах і етапах розвитку і можуть включати старі шахти, рудники, заводи, технічні споруди тощо; 2) *технічні досягнення* – маршрути мають демонструвати еволюцію технологій, у гірничій промисловості, включаючи старовинне обладнання, технічні споруди та новітні інноваційні методи; 3) *індустриальна культура* – об'єкти маршруту повинні розкривати культурні аспекти гірничої промисловості, включаючи вплив на місцеві громади, розвиток архітектури, мистецтво та інші аспекти культурного життя; 4) *туристичний потенціал* – залучення мас туристів, а з ними і грошових надходжень до бюджетів місцевих громад, спонукання громад до розвитку супутньої туристичної інфраструктури; 5) *ревіталізація* – розробка тематичних маршрутів сприяє збереженню та реставрації історичних об'єктів гірничої спадщини, що є важливим для збереження культурної та технічної спадщини країни; 6) *освітній потенціал* – маршрути можуть слугувати освітніми ресурсами для вивчення історії гірничої промисловості та її впливу на розвиток країни.

Тематичні маршрути індустриальної спадщини корисних копалин України можуть бути важливим ресурсом для просування туризму, збереження культурної спадщини та підтримки розвитку регіонів, які були тісно пов'язані з гірничою промисловістю.

1. European route of industrial heritage. URL: <https://www.erih.net/>

2. Пацюк В.С. Європейський досвід розвитку гірничого туризму в старопромислових регіонах та можливості його апробації в Україні // Prospects for the development of the tourism and hospitality industry in Ukraine based on the experience of the European Union : Scientific monograph. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2023. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-308-8-8>

Наукове видання

ГЕОТУРИЗМ: ПРАКТИКА І ДОСВІД

Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції
(Львів, 25-28 квітня 2024 року)

Комп'ютерне верстання: *Ігор Дикий*

Макет обкладинки: *Олег Яцожинський*

Формат 60x84/8

Ум. друк. аркушів - 10,15. Наклад 50 прим. Зам. № ____

Папір офсет. Гарнітура Minion Pro

Видавництво «Каменярь»

79008, м. Львів, вул. Підвальна, 3,

e-mail: vvd_kamenyar@mail.lviv.ua

Свідоцтва про внесення до Державного реєстру України

Серія ДК №462